

ارائه راهکارهای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاده سازی IFRS در نظام بانکداری ایران

حامد علی زاده ره‌ور^۱

آزیتا جهانشاد^۲

چکیده

هدف اصلی پژوهش، بررسی ارائه راهکارهای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاده سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران است.

در مصاحبه جامعه آماری از خبرگانی که در صنعت بانکداری تخصص داشتند ۱۴ نفر انتخاب شدند و برای میزان مقبولیت از پرسشنامه استفاده شده که برای آن جامعه آماری متخصصان با دانش مالی هستند که با روش الکترونیکی ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و نتایج را تأیید نمودند. در پژوهش با تحلیل تم، راهکارهایی برای بانک‌های ایرانی پیشنهاد گردید. مطابق نتایج بدست آمده مشخص شد که با اصلاح قوانین مالیاتی، تربیت حسابرس متخصص، افزایش تخصص و توانمندسازی کارشناسان بانکی، کاهش تعارضات منافع کارکنان، افزایش شفافیت در اندازگیری ابزارهای مالی، محدود نمودن سطح قضاوت در اندازه‌گیری ابزارهای مالی، افزایش نظارت، کاهش انگیزه مدیریت سود با اصلاح مکانیزم پرداخت، تقویت عوامل زمینه‌ای از طریق بهبود شرایط اقتصادی و سیاسی، تقویت فرهنگ شفافیت و بهبود ساختار و فرهنگ سازمانی می‌توان به هدف مورد نظر نائل شد.

داشتن راهکارهای مطلوب برای شناسایی و کاهش فساد اخلاقی قبل از اجرای IFRS در سیستم بانکی ایران ضرورت دارد.

واژگان کلیدی

ابزارهای مالی، استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی، نظارت.

۱. گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: h.alizadehrahvar.eco@iauctb.ac.ir

۲. گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: Azi.jahanshad@iauctb.ac.ir

پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۹/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۱۷

طرح مسأله

اگرچه اولین کشورها در پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی عمدتاً کشورهای توسعه یافته با بازارهای سرمایه پیشرفته و تعداد زیادی از شرکت‌های چند ملیتی هستند، اما امروزه این استانداردها توسط کشورهای در حال توسعه با بازارهای سرمایه‌ای اندک نیز در حال پیاده‌سازی است. پذیرش این استانداردها در کشورهای در حال توسعه نگرانی‌هایی را در مورد مناسب بودن این استانداردها برای چنین اقتصادهایی افزایش داده است، زیرا محیط گزارشگری مالی در کشورهای در حال توسعه با کشورهای توسعه یافته مانند ایالات متحده آمریکا و انگلستان که استانداردهای بین‌المللی همگرا و جهتدار هستند، تفاوت‌های عمده‌ای دارد (میر و رهامن^۱، ۲۰۰۵).

درک فرآیند پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در کشورهای در حال توسعه، موضوعی بسیار مهم است، زیرا فرآیندی که از طریق آن این استانداردها اجرا می‌شود، اهمیت این استانداردها را در این کشورها به طور قابل توجهی تحت تأثیر قرار می‌دهد (میر و رهامن، ۲۰۰۵). علاوه بر این، با توجه به اینکه استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی با شناخت بین‌المللی به دست می‌آید، مسأله واقعی در مورد همگرایی این استانداردها مربوط به یک کشور خاص نیست، بلکه مسیر تغییراتی که توسط این استانداردها اعمال می‌شود نسبتاً متفاوت است (تیرال و همکاران^۲، ۲۰۰۷).

اخلاق به عنوان موضوعی گسترده که تمامی جوانب زندگی انسان را پوشش می‌دهد، در پیشگیری از تقلب و فساد مالی نیز تحت یک عامل اصلی، شناخته شده است، لذا رعایت ارزش‌های اخلاقی به عنوان مهمترین خط‌مشی‌های هر حرفه در نظر گرفته می‌شود که یکی از صاحب‌نظران در مطالعه خود مراد از ارزش‌های اخلاقی را اعمال افعال و رفتارهایی که با اختیار از انسان صادر شود یا مبدأ آن‌ها فعل اختیاری باشد یا نتیجه امری خارج از اختیار انسان باشد، می‌داند (مصباح، ۱۳۸۰). در نتیجه، پیامد تصمیم‌های اتخاذ شده در هر حوزه‌ای، به میزان شفافیت موجود در محیط مربوط به آن وابسته است. سطح شفافیت موجود در محیط اقتصادی که تصمیم‌گیرنده با آن مواجه است با مقدار و کیفیت اطلاعاتی که در رابطه با آن محیط در اختیار همگان قرار داده می‌شود، رابطه تنگاتنگی دارد. لذا، توجه به اخلاق در حسابداری و گزارشگری مالی، هم در بخش خصوصی و هم در بخش عمومی، مهم است و نیز مبنا قرار دادن آن در

1 . Mir and Rahaman

2 . Tyrrall et al.

تدوین چارچوب مفهومی برای گزارشگری مالی ضروری به نظر می‌رسد (بویس^۱، ۲۰۱۴). با پذیرش IFRS، یک شرکت می‌تواند صورت‌های مالی خود را با اصول مشابه به شرکت‌های رقیب خارجی ارائه کند. همچنین بکارگیری IFRS می‌تواند برای شرکت‌هایی که قصد افزایش سهم سرمایه خارجی در سبد سرمایه‌ای خود را دارند، سودمند باشد (بایراستاکرو همکاران^۲، ۲۰۱۶). به عبارت دیگر این قابلیت ضرورت پذیرش این استانداردها برای ایران را ثابت می‌کند. برای کشوری که دیگر مانعی مانند تحریم‌ها بر سر راه مراودات تجاری و اقتصادی بین‌المللی و حضور در بازار جهانی ندارد، مهیا کردن محیط کسب و کار داخلی و ایجاد شفافیت برای جلب اطمینان سرمایه‌گذار خارجی یک اصل ضروری است و پذیرش IFRS اطمینان بخشی و ایجاد انگیزه برای حضور آن‌ها در بازارهای داخلی. را سرعت می‌بخشد (چالاک و همکاران، ۱۳۹۵).

استفاده از استانداردهای IFRS برای شرکت‌های بین‌المللی اهمیت زیادی دارد. زیرا سرمایه‌گذاران و سایر شرکت‌های بین‌المللی این استانداردها را ملاکی برای شفافیت صورت‌های مالی می‌دانند. در این صورت سرمایه‌گذاران خارجی تمایل بیشتری برای همکاری خواهند داشت و می‌توانند به راحتی صورت‌های مالی شرکت را مطالعه کنند (هولگر و همکاران^۳، ۲۰۰۸). استفاده از روش‌های غیراخلاقی در فعالیت تجاری، به سازمان‌ها و اقتصاد لطمه می‌زند. اخلاق تجاری به طور روزافزون به بخشی از روند گسترده‌تری تبدیل می‌شود که مسئولیت اجتماعی شرکت را عامل موفقیت سازمانی پایدار می‌داند. تعداد سازمان‌هایی که روش‌های اخلاقی را چیزی فراتر از ابزاری برای دوری جستن از جریمه و مجازات می‌بینند، روبه رشد است. چنین سازمان‌هایی بر این باورند که مسئولیت شرکت و روش‌های اخلاقی به ارزش آفرینی پایدار منجر می‌شود حرفه حسابداری و حسابرسی با یکی از حساس‌ترین موضوعات مرتبط با اشخاص جامعه یعنی مالی و دارایی افراد در ارتباط است. بی‌اعتمادی صاحبکار آفت سیستم‌های حسابداری و حرفه است (پاترسون^۴، ۲۰۰۱). بنابراین، آینده حرفه منوط به داشتن ارزش‌های درستکاری، صداقت و تخصص است. در شرایطی که حرفه حسابداری هنوز نتوانسته است جایگاهی در جامعه ایران و به ویژه در نزد دولتمردان به دست آورد. افزایش بی‌اعتمادی به حسابداران به هر دلیل و علت، نقش مخربی در توسعه پایدار حرفه خواهد داشت (رومن، ۲۰۰۳).

در پیشگیری از فساد مالی، اخلاق به عنوان موضوعی فراگیر که تمامی جوانب زندگی بشر را

- 1 . Boyce
- 2 . Bayrastaker et al.
- 3 . Holger et al.
- 4 . Patterson

پوشش می‌دهد، به عنوان یک عامل اصلی شناخته شده است. از این جهت در پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی می‌باید خدمات با رعایت ضوابط، به گونه‌ای ارائه شود که تداوم این خدمات با کیفیتی مطلوب را ضمانت نماید. شواهد مطالعات چه در سطح بین‌المللی و چه در سطح ملی نشان دهنده این مهم می‌باشد که اخلاق در حرفه‌های علوم مالی، شاخص اندازه‌گیری رفتار مناسب و ابزاری برای تعیین روابط درست و نادرست می‌باشد (اسوینسون و وود^۱، ۲۰۰۸).

اخیراً استفاده از مشتقات مالی افزایش یافته است و در نتیجه حسابداری این ابزارهای مشتقه به میزان زیادی تکامل یافته است. شاید در نتیجه این رشد، نقشی که مشتقات در بازارهای سرمایه بازی می‌کند توجه زیادی را از طرف پژوهشگران، قانون‌گذاران و استفاده‌کننده‌های صورت‌های مالی به خود معطوف کرده است. مشتقات روش اقتصادی و بااهمیتی برای مدیریت ریسک در شرکت‌ها هستند و به عنوان ابزار مهمی پدیدار شده‌اند که مدیران برای کاهش نتایج ریسک‌های نامطلوبی که شرکت‌هایشان با آن مواجه می‌شوند، مورد استفاده قرار می‌دهند (کمپل و همکاران^۲، ۲۰۱۹).

این تحقیق می‌تواند برای بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و بانک مرکزی ج.ا.ا. به طور عملی مورد استفاده باشد و راهکارهایی برای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران داشته باشد. ضمناً سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان حسابرسی و پژوهشکده پولی و بانکی نیز می‌توانند از نتایج این تحقیق بهره‌مند شوند.

رقابت فزاینده‌ای میان بانک‌ها در ایران شکل گرفته است و در نتیجه ممکن است این مسأله موجب فشارهای زیادی بر سازمان‌ها برای نادیده گرفتن اصول اخلاقی وارد کند. رعایت اخلاق فقط برای مشتریان نیست بلکه به سیاست کلی‌تر بانک‌ها در زمینه اخلاق مربوط می‌شود (تندلو و وانسترلین^۳، ۲۰۰۵).

فشارهای متعددی بر سازمان‌ها وارد می‌شود تا این موازین اخلاقی را زیر پا بگذارند؛ زیرا بسیاری از سازمان‌های بازرگانی برای افزایش فروش و سودآوری تحت فشارند، در نتیجه گاهی اوقات این اصول اخلاقی را زیر پا می‌گذارند (رومن و مونرا^۴، ۲۰۰۵). با این حال زیر پا گذاشتن این اصول در بلندمدت موجب بدبینی مشتریان نسبت به سازمان خواهد شد و در نتیجه سازمان

-
- 1 . Svensson and Wood
 - 2 . Campbell, Mauler & Pierce
 - 3 . Tendeloo, B., & Vanstraelen
 - 4 . Roman and Munuera

مشتریان خود را از دست خواهد داد. در حالی که حفظ مشتری مهم‌ترین فعالیت یک سازمان است و در بسیاری از صنایع حفظ مشتری خوب عملی بسیار خردمندانه‌تر از تلاش برای جلب مشتری جدید است (ایچی^۱، ۲۰۰۶).

افزایش شفافیت استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، باعث افزایش قابلیت مقایسه و کیفیت صورت‌های مالی می‌شوند و به سرمایه‌گذاران و سایر مشارکت‌کنندگان بازار در اتخاذ تصمیمات آگاهانه اقتصادی کمک می‌کنند (منگناریس و همکاران^۲، ۲۰۱۵). تقویت پاسخگویی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، با کاهش شکاف اطلاعاتی بین دارندگان اطلاعات و سرمایه‌گذاران، موجب تقویت پاسخگویی می‌شوند (الکالی و لودی^۳، ۲۰۱۶). مشارکت در کارآیی اقتصاد استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی با کمک به سرمایه‌گذاران در شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهای سرمایه‌گذاری در سر تا سر جهان، موجب تخصیص بهینه منابع می‌شوند. برای شرکت‌ها نیز، استفاده از یک زبان حسابداری قابل اعتماد، هزینه سرمایه و هزینه‌های گزارشگری بین‌المللی را کاهش می‌دهد (کاسینو و کاسین^۴، ۲۰۱۵).

شرکت‌های ایرانی هم اکنون در حال استفاده از استانداردهای ملی هستند که متأسفانه تفاوت زیادی با استانداردهای بین‌المللی دارد (مهام و همکاران، ۱۳۹۱). پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مزایای زیادی دارد که پایین آوردن نرخ بهره و نرخ تورم، تجدید ارزیابی نرخ‌های ارزهای خارجی، جلب سرمایه‌گذاری خارجی، جلوگیری از خروج سرمایه داخلی به دلیل ریسک، شکستن تحریم‌ها، دسترسی به منابع مالی ارزان، مقایسه‌پذیری صورت‌های مالی با دیگر شرکت‌ها، حضور شرکت‌های ایرانی در بورس‌های خارجی، گرفتن سهم بیشتر از تجارت جهانی، تسریع خصوصی‌سازی، کاهش تقلب، فساد و آلودگی در کسب و کار از جمله مزایای آن به شمار می‌رود. اما مهمترین دلیل توجه ایران به این گذار همچون بسیاری از کشورهای دیگر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس است که به خصوص در شرایط جدید بعد از «برجام» اهمیت بیشتری پیدا کرده است؛ چرا که برای سرمایه‌گذاران خارجی مهم است بدانند صورت‌های مالی بر چه مبنایی تهیه می‌شود و مفهوم اصطلاحات به کار رفته در اسناد چیست. در نتیجه اگر با توجه به رفع موانع و تحریم‌ها، برای جذب سرمایه‌های خارجی به ایران ایرادهای جدی وجود داشته باشد، باید صورت‌های مالی شرکت‌های بورسی نیز بر اساس استانداردهای بین‌المللی تهیه شود. در مورد کشوری مثل ایران، این هماهنگی، نیرویی یاری

1 . Ehigie

2 . Panayotis Manganaris, Charalambos Spathis, Apostolos Dasilas

3 . Alkali & Lode

4 . Cascino, S., & Gassen

بخش به قصد جذب سرمایه‌گذاری خارجی محسوب می‌شود. تفاوت اساسی استانداردهای بین-المللی و استانداردهای کنونی در زمینه استفاده از ارزش‌های بازار در صورت‌های مالی است. استفاده از ارزش بازار دارای این مزیت است که اطلاعات بهتر و مرتبط‌تری ارائه می‌دهد اما از سوی دیگر قابلیت اتکای این اطلاعات، ممکن است در مواردی مناسب نباشد. مشکل دیگر در مورد بحث حسابداری مالیاتی است که بحث پیچیده‌ای است و زمینه اجرای آن را قبلاً نداشته‌ایم. علاوه بر این مشکل‌ها باید توجه کنیم که عمق بازارهای مالی ما در مقایسه با کشورهای توسعه یافته متفاوت است و به دلیل نزدیک بودن استانداردهای حسابداری با استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بخش قابل توجهی از این دو استاندارد بر هم انطباق دارد ولی تفاوت‌های معناداری با یکدیگر دارد. متأسفانه با وضعیتی کنونی، چشم انداز روشنی برای پیاده‌سازی این استانداردها دیده نمی‌شود و پیش از این در ایران اراده‌ای راسخ برای پیاده‌سازی و اجرای این استانداردها وجود نداشت. بر اساس مطالب ذکر شده نیاز است برای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاده سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران راهکارهایی ارائه داده شود. لذا این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سوال زیر است.

راهکارهای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاده سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران کدام است؟

ادبیات و پیشینه پژوهش

اخلاق یکی از مباحث بسیار مهمی است که مورد توجه محققان سازمان‌ها و دولت‌های گوناگون قرار گرفته است. هر مجموعه سازمانی دارای اصول اخلاقی متناسب با ساختار حرفه‌ای خود است. دستگاه‌های دولتی و خصوصی نیز دارای کدهای اخلاقی مرتبط به خود هستند که کارکنان شاغل در آن باید از اصول اخلاق حرفه‌ای آن آگاهی و به آن پایبند باشند. اخلاق در هر حرفه‌ای لازم است و اهمیت آن در حسابداری و حسابرسی نیز انکارناشدنی است. تکامل حرفه حسابداری و توانایی آن در جلب اعتماد عمومی مستقیماً به رعایت آیین اخلاق حرفه‌ای بستگی خواهد داشت. فعالیت‌های متقلبانه حسابداری بیانگر ضعف ارزش‌های اخلاقی حاکم در محیط کار و آموزش حسابداری می‌باشند. از آنجا که بحث اقتصادی و مالی در سازمان‌ها و مؤسسات بسیار حائز اهمیت است و درستی و صداقت صورت وضعیت‌های مالی از اهمیت بسزایی برخوردار است (هارتونگ و دیانا^۱، ۲۰۰۷).

اصول اخلاقی حسابداری که کم و بیش مورد اتفاق نظر همه انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری بوده و رعایت آن‌ها، موجب تأمین اهداف این حرفه می‌گردد شامل درستکاری، بی‌طرفی، صلاحیت حرفه‌ای، رازداری، رفتار حرفه‌ای و اصول و ضوابط حرفه‌ای است (فاسین^۱، ۲۰۰۵). ابزار مالی، هر قراردادی است که منجر به افزایش دارایی مالی یک شخص یا شرکت، توأم با افزایش یک بدهی مالی یا ابزار مالکانه شخص یا شرکت دیگر گردد. ابزارهای مالی در برگیرنده دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی (اعم از جاری یا غیرجاری) می‌باشد، بنابر این اصطلاح ابزار مالی جایگزین دارایی یا بدهی مالی بکار می‌رود (احمدی، ۱۳۹۶).

استانداردهایی که با بانک‌ها مرتبط هستند شامل IAS30، IAS32، IFRS9، IFRS13 و IFRS7 است. استاندارد IAS 30 با استاندارد IAS39 تکمیل و با استاندارد IFRS7 جایگزین شد. هدف این استاندارد، تجویز استانداردی جهت ارائه و افشای مناسب برای بانک‌ها و نهادهای مالی مشابه است که الزامات سایر استانداردها را کامل می‌کند (کروسون و همکاران^۲، ۲۰۰۸). استاندارد IAS32 به ابزارهای مالی، افشاء و ارائه اشاره دارد (باقر آبادی، ۱۳۹۸)؛ هدف استاندارد IFRS7 ملزم نمودن واحدهای تجاری به فراهم ساختن موارد افشاء در صورت‌های مالی‌شان است به گونه‌ای که استفاده‌کنندگان را به ارزیابی اهمیت ابزارهای مالی در وضعیت و عملکرد مالی واحد تجاری و ماهیت و گستره‌ای که ریسک‌های مرتبط با ابزارهای مالی، واحد تجاری را در معرض آن ریسک قرار می‌دهند و چگونگی اداره این ریسک‌ها قادر سازد. هدف استاندارد IFRS13 مشخص نمودن الزامات افشاء مرتبط با ارزش منصفانه است (اندازه‌گیری دارایی‌ها و بدهی‌ها بر مبنای ارزش منصفانه) (آدام دلر^۳، ۲۰۱۹) و استاندارد IFRS9 (ابزارهای مالی) نحوه طبقه‌بندی و اندازه‌گیری ابزارهای مالی را تعیین می‌کند (باقرآبادی، ۱۳۹۸).

هدف اصلی IFRS حفاظت از سرمایه‌گذاران با دستیابی به یکپارچگی و شفافیت در اصول حسابداری است. یکی از مهمترین جنبه‌های چالش برانگیز قوانین IFRS، رفتار حسابداری مشتقات و ارتباط آن با ریسک است. الزامات حسابداری هیأت استانداردهای حسابداری بین المللی (IASB) برای ابزارهای مالی به عقیده بسیاری، به عنوان یکی از سخت‌ترین مباحث برای درک، بیان شده است (ماه‌آور پور و همکاران، ۱۳۹۸). هدف استاندارد حسابداری بین المللی شماره ۳۲ ارائه ابزارهای مالی تحت عنوان دارایی و بدهی، تنها در دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی، طبقه‌بندی ابزارهای مالی، از منظر ناشر، به دارایی‌های مالی، بدهی‌های مالی و ابزارهای

- 1 . Fassin
- 2 . Crosson
- 3 . Deller

مالکانه است (ران و همکاران^۱، ۲۰۲۲). در کل، ابزار مالی قراردادی است که برای یک واحد تجاری، دارایی مالی و برای یک واحد تجاری دیگر، بدهی مالی یا ابزار مالکانه ایجاد می‌کند. با توجه به بحران مالی جهانی IAS 39 ابزارهای مالی برای شناخت و اندازه‌گیری جایگزین شد و IFRS 9 استاندارد جدیدی است که مربوط به حسابداری برای ابزارهای مالی است (بیکر و همکاران^۲، ۲۰۱۷).

اهداف اخلاقی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مشتمل بر پاسخگویی، شفافیت و کارایی است و از طرفی این اهداف به طرق و یا عناوین دیگر در آئین اخلاق و رفتار حرفه‌ای جامعه حسابداران رسمی گنجانده شده است. تمامی اهداف اخلاقی مدنظر در استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در آئین اخلاق و رفتار حرفه‌ای ایران لحاظ شده و این آئین‌نامه تمامی اهداف را پوشش می‌دهد. ولی میزان پوشش این اهداف برای حضور در عرصه‌های بین‌الملل کافی نبوده و نیاز به اصلاح و تطبیق با اهداف اخلاقی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی دارد (پورزمانی و بنائی، ۱۳۹۶).

از آنجا که استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی به منظور ایجاد وحدت رویه در کشورهای مختلف و برای یکسان‌سازی نحوه برخورد حسابداران و ارائه اطلاعات یکسان به بازارهای سرمایه‌ای بین‌الملل تدوین گردیده گاهی بر اساس فرهنگ و سایر عوامل دخیل در نحوه استانداردگذاری داخلی کشورها نبوده و این موضوع باعث ایجاد نوعی دوگانگی در نحوه برخورد و تأمین اهداف اخلاقی گزارش‌های مالی می‌گردد. لذا به جهت یکسان‌سازی و مطابقت اهداف اخلاقی بایستی عواملی چون فرهنگ و تأثیر آن بر جوامع، نوع اقتصاد و حاکمیت مالی کشورها با سطح فرهنگی و اخلاقی و موقعیت جغرافیایی کشورهای تطبیق داده شود تا امکان ایجاد بستری برای مقایسه اطلاعات مالی شرکت‌های مختلف در کشورهای متفاوت گردد (بویس، ۲۰۱۴).

پیشینه مطالعاتی انجام شده در داخل و خارج از کشور به چند نمونه بسنده می‌شود. کیم و همکاران^۳ (۲۰۲۴) به این نتیجه رسیدند که عدم تقارن اطلاعات پس از پذیرش داوطلبانه استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی افزایش می‌یابد، که ناشی از کاهش کیفیت سود توسط پذیرندگان استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی پس از پذیرش داوطلبانه استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی است. همچنین، انگیزه‌های گزارش دهی شرکت‌ها و منابع حسابداری بر این تغییرات تأثیر می‌گذارد.

1 . Ran et al.

2 . Baker

3 . Kim et al.

ولفوگانگ و همکاران^۱ (۲۰۲۳) متوجه شدند که پس از پذیرش اجبار IFRS تمایل به تقسیم سود کاهش می‌یابد و شرکت‌هایی که با عدم تقارن اطلاعاتی بالا و هزینه‌های نمایندگی بالا مواجه هستند، به دلیل اثرات ترکیبی پذیرش IFRS و بحران مالی جهانی، تمایل کمتری به پرداخت سود سهام دارند. پس، هزینه‌های نمایندگی جریان نقد آزاد به طور مستقیم در تبیین سیاست پرداخت سود سهام حائز اهمیت هستند.

عبداله و تورو سوی^۲ (۲۰۲۱) دریافتند بیش از ۶۰٪ از کل دارایی‌های شرکت‌های غیر مالی آلمان از طریق بدهی تأمین می‌شود، یعنی در مقایسه با کشورهای مشابه سطح بسیار بالایی دارند. نتایج این مطالعه وجود رابطه مثبت بین عملکرد شرکت و ساختار سرمایه را تأیید می‌کنند. همچنین پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی منجر به بهبود عملکرد شرکت‌های مورد مطالعه شد، در حالی که رابطه بین ساختار سرمایه و عملکرد شرکت را تضعیف کرده است. یک توضیح قابل قبول برای ارتباط مثبت بین ساختار سرمایه و عملکرد شرکت، مزایای سپر مالیاتی و هزینه‌های پایین‌تر برای صدور بدهی در مقایسه با واگذاری سهام است. همچنین، ال-هالایا و همکاران^۳ (۲۰۲۰) دریافتند تصمیمات مرتبط با پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در سطح کشور تابعی از میزان فساد است.

کیمبرلی و کیم^۴ (۲۰۲۰) دریافتند که بعد از اتخاذ استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی کیفیت حسابداری افزایش یافته است و استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی تأثیرات مثبتی بر بازارهای سرمایه و محیط حسابداری دارد. همچنین، صدری^۵ (۲۰۱۹) نشان داد که نگرانی‌های مقامات و متخصصان، برای اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مشابه است. هر دو گروه در خصوص اهمیت و سودمندی این استانداردها اتفاق نظر دارند و معتقدند که متخصصان جوان و ماهر، بسیاری از مشکلات را در مرحله انتقال حل می‌کنند. از طرفی، چیکاگو و همکاران^۶ (۲۰۱۸) دریافتند شرکت‌های بزرگ به دلیل مقایسه‌پذیری صورت‌های مالی در سطح بین‌المللی بیشتر از مزایای استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی استفاده می‌کنند. در جای دیگر، الکساندر و کلاویر^۷ (۲۰۱۷) متوجه شدند که بکارگیری استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی تأثیر کوچکی بر میزان اعتبار اعطایی بانک‌ها خواهد داشت و بکارگیری استانداردهای گزارشگری

- 1 . Wolfgang et al.
- 2 . Abdullah and Tursoy
- 3 . El-Helaly et al.
- 4 . Kimberly G. Key, Jeong Youn Kim
- 5 . Sadri
- 6 . Chikako et al
- 7 . Hervé Alexandre and Julien Clavier

مالی بین‌المللی فقط در بانک‌های کوچک یا بانک‌هایی که سرمایه کمی دارند می‌تواند باعث افزایش میزان اعتبارات اعطایی باشد.

محقق و حاجی علی (۱۴۰۲) در بررسی انجام شده به این نتیجه دست یافتند که ابزارهای مالی به عنوان ابزارهای اصلی مدیریت ریسک در بازارهای مشتقه عمل می‌کنند. در نتیجه، استراتژی‌های مدیریت ریسک در بازارهای مشتقه نیاز به تعادل بین تجاری و مالی دارند. استفاده از ابزارهای مالی به صورت ترکیبی و هماهنگ می‌تواند به بهبود عملکرد مدیریت ریسک کمک کند.

رحمانی و همکاران (۱۴۰۱) به این نتیجه رسیدند که تاکنون بزرگ‌ترین چالش پیاده‌سازی این استانداردهای بین‌المللی در بانک‌ها هزینه آموزش، در شرکت‌های بیمه تفاوت و اختلافات قوانین مالیاتی و استانداردها و در دیگر شرکت‌های مشمول، کمبود حسابداران و حسابرسان دارای مهارت فنی اجرای استانداردها مذکور می‌باشد.

پزشکی‌زاده (۱۴۰۰) در بررسی موشکافانه مزایا و چالش‌های ناشی از پیاده‌سازی IFRS در ایران و ارائه راهکارهایی در رابطه با این مهم به این نتیجه رسیدند که با گسترش دانش مالی در بخش راهکارها، راهکار انجام هماهنگی‌های لازم با نهادهایی همچون سازمان امور مالیاتی، سازمان حسابرسی، سازمان بورس و جامه حسابداران رسمی ایران و غیره، در بخش چالش‌ها، چالش میزان و ماهیت دخالت دولت در اقتصاد؛ و در نهایت در بخش مزایا، ارتقای کیفیت گزارشگری مالی می‌گردد. در حال حاضر تعداد ۱۴۰ کشور دنیا منجمله ایران در حال هموارسازی استانداردهای مالی داخلی خود و رسیدن به پیاده‌سازی کامل استانداردهای مالی بین‌المللی IFRS می‌باشند.

حسینی و همکاران (۱۴۰۰) دریافتند برای پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، علاوه بر موانع فنی مانند زیرساخت‌ها و فناوری، توجه به موانع بنیادی از جمله عوامل اقتصادی، سیاسی و نظام ارزیابی، بسیار مهم و حیاتی به نظر می‌رسد. همچنین، رضائی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که بانک‌ها برای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری موردانتظار، باید سیستم‌های مدیریت ریسک خود را توسعه دهند؛ زیرا بخش عمده‌ای از اطلاعات مورد نیاز نظیر تعیین احتمال نکول و رتبه‌بندی‌های داخلی مشتریان در خصوص تعیین ذخیره مطالبات را واحدهای مدیریت ریسک تهیه می‌کنند. به همین ترتیب، ماه‌آورپور و همکاران (۱۳۹۸) دریافتند در ایران، ناتوانی بازار در تعیین ارزش منصفانه اوراق مشتقه، پیچیدگی‌های مربوط به اوراق اختیار معامله تبعی و مفاهیم مرتبط با شناخت، تحلیل و افشا ریسک در شرکت‌ها، مهم‌ترین چالش‌ها در ارتباط با موضوع هستند.

روش پژوهش

این پژوهش که به دنبال راهکارهای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاپی سازی استنادهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران می‌باشد از نظر هدف در حوزه تحقیقات کاربردی قرار دارد. این پژوهش بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها در دسته پژوهش‌های توصیفی (غیرآزمایشی) قرار می‌گیرد و بر اساس ماهیت و روش گردآوری داده‌ها، یک پژوهش توصیفی-پیمایشی است و براساس نوع داده‌ها یک نوع پژوهش کیفی است.

در این پژوهش، روش‌های گردآوری اطلاعات به صورت میدانی و کتابخانه‌ای انجام می‌شود و برای جمع‌آوری مطالب مربوط به ادبیات و مبانی نظری از روش کتابخانه‌ای با ابزار اسنادکاوی استفاده گردید و برای گردآوری داده‌ها با روش میدانی از ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته و پرسشنامه استفاده شده است. همچنین، در گردآوری اطلاعات، سازمان‌هایی همچون بانک‌های خصوصی در راستای اصل ۴۴، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و سازمان حسابرسی کل کشور در انجام پژوهش همکاری داشتند. برای تحلیل داده‌های مصاحبه از روش تحلیل تم و نرم افزار «Atlas.ti 8» استفاده شد و نرم‌افزار مورد استفاده در این پژوهش SPSS-20 می‌باشند.

پس از گردآوری اطلاعات در مصاحبه، تحلیل تم اجرا شده و الگوی بهینه برای راهکار ارائه شد، پرسشنامه‌ای برای تأیید مدل ساخته شد و بین افراد متخصص با دانش مالی توزیع گردید و در ادامه، روایی آزمون با تأیید استاد راهنما و خبرگان اثبات می‌شود و پایایی سوالات با آزمون آلفای کرونباخ برای تأیید اجرا خواهد شد. پس از تأیید پایایی و روایی، نتیجه کار با آزمون میانگین دو جمله‌ای کامل می‌شود.

مراحل اجرای تحلیل تم بدین صورت تشریح می‌گردد: در پژوهش پیش روی، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها با تحلیل تم انجام می‌شود. در این مسیر، اول با داده‌ها (افراد مورد مطالعه) آشنایی کامل صورت گرفته و سپس، کدهای اولیه ایجاد می‌گردد و کدگذاری مطابق حروف انگلیسی و اعداد، به این صورت انجام می‌شود که در مصاحبه‌های اکتشافی از علامت اختصاری EI (Exploratory Interview) استفاده می‌شود و در مصاحبه‌های اصلی، علامت اختصاری MI (Main Interview) کاربرد دارد. همچنین، هر مصاحبه از شماره ۰۱ به بالا شماره‌گذاری می‌گردد و برای تحلیل، کدهای موجود که از ۰۱ شروع و به تعداد کد موجود در آن واحد تحلیل اضافه می‌شود. بعد از کدگذاری، طبقه‌بندی صورت گرفته و تم‌ها تهیه می‌شود. بنابراین، هر کد از ۲ جزء (جزء اول علامت اختصاری و جزء دوم شماره واحد تحلیل) تشکیل می‌گردد. در مرحله سوم، دسته‌بندی کدهای انجام می‌شود و بازبینی تم‌ها در دو مرحله بازبینی و تصفیه تم‌ها صورت

می‌گیرد و مرحله پنجم، تعریف و نام‌گذاری تم‌ها شروع می‌شود و مرحله آخر گزارش تهیه می‌گردد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش در مصاحبه، مشتمل بر مدیران با دانش بانکی (بانک‌های خصوصی بر اساس اصل ۴۴) شامل مدیران عالی، میانی و مدیران بخش‌های مالی و سایر صاحب‌نظران در حوزه IFRS از جمله مدیران سازمان حسابرسی کل کشور و کارشناسان عالی بانک مرکزی ج.ا.ا. و سازمان بورس و اوراق بهادار می‌باشد. همچنین، با توجه به سابقه کاری ۲۲ ساله محقق در بانک و شناخت افراد متخصص در صنعت بانکداری در زمینه IFRS، به شکل قضاوتی ۲ نفر را برای مصاحبه اکتشافی انتخاب نمود. در مرحله بعد با مصاحبه اکتشافی، پرسش مورد نظر تدوین و سپس مصاحبه آغاز شد. در مرحله سوم با روش گلوله برفی افراد برای مصاحبه اصلی انتخاب گردید که با ۱۴ مصاحبه اشباع نظری صورت گرفت. سرانجام بعد از پایان یافتن مصاحبه، کدگذاری انجام گردید و بدین طریق راهکارهای جلوگیری از بروز خطرات اخلاقی ناشی از تحریف صورت‌های مالی در زمان پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مرتبط با ابزارهای مالی در نظام بانکداری ایران مشخص گردید. در ادامه، جامعه آماری در بخش پرسشنامه شامل کلیه افراد که دانش مالی داشتند و حجم نمونه با فرمول کوکران ۹۶ نفر تعیین شد. برای گردآوری اطلاعات ۱۳۰ پرسشنامه به صورت الکترونیکی بین پاسخ‌دهندگان توزیع و ۱۰۰ پرسشنامه دریافت گردید و بر اساس حجم نمونه این تعداد مورد تأیید است.

یافته‌های پژوهش

داده‌های اصلی مورد استفاده در این تحقیق، داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های حضوری (شفاهی) هستند که با روش تحلیل تم مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

جدول ۱. جدول تحلیل تم

کدها	راهکارها
MI02, MI03, MI04, MI05, MI07, MI09, MI10, MI12	تقویت عوامل زمینه‌ای از طریق بهبود شرایط اقتصادی و سیاسی، تقویت فرهنگ شفافیت و بهبود ساختار و فرهنگ سازمانی
MI01, MI02, MI04, MI05, MI06, MI08, MI09, MI11, MI12	کاهش انگیزه مدیریت سود از طریق اصلاح مکانیزم پرداخت
MI01, MI02, MI04, MI05, MI07, MI08, MI11, MI12	اصلاح قوانین مالیاتی
EI01, MI01, MI03, MI05, MI07, MI09, MI10, MI11	تربیت حسابرسان متخصص صنعت بانکداری
EI02, MI02, MI04, MI02, MI07, MI02, MI08, MI09, MI11	افزایش تخصص و توانمندسازی کارشناسان بانکی

جدول ۱. جدول تحلیل تم	
کدها	راهکارها
MI03, MI04, MI06, MI07, MI08, MI09, MI11	کاهش تعارضات منافع کارکنان
MI01, MI05, MI06, MI07, MI09, MI10, MI11, MI12	افزایش نظارت توسط نهادهای نظارتی برون سازمانی و درون سازمانی
MI01, MI02, MI05, MI06, MI09, MI11, MI12	محدود نمودن سطح قضاوت در اندازه‌گیری ابزارهای مالی
EI01, EI02, MI01, MI02, MI05, MI08, MI09, MI10, MI11, MI12	افزایش شفافیت در اندازه‌گیری ابزارهای مالی

همان‌طور که در جدول شماره ۱ ملاحظه می‌شود دسته‌بندی کدها در نهایت منجر به ۹ راهکار شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه

در ادامه برای اندازه‌گیری میزان مقبولیت مدل ارائه شده مطابق مصاحبه‌هایی که صورت گرفت، پرسشنامه‌ای بر مبنای اجزای مدل، در قالب ۹ سوال تخصصی و ۵ سوال عمومی طراحی گردید. از پرسشنامه‌های توزیع گردیده، ۱۰۰ نسخه از پرسشنامه به صورت الکترونیکی تکمیل گردید. هر سؤال مربوط به پرسشنامه در قالب طیف لیکرت پنج گزینه‌ای (از کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، نظری ندارم=۳، موافقم=۴ تا کاملاً موافقم=۵)، میزان مخالفت یا موافقت پاسخ دهندگان را با گزاره مطرح شده در سؤال سنجیده است. داده‌های بدست آمده از پرسشنامه‌های تکمیل گردیده، پس از گردآوری و استخراج، به کمک نسخه بیست نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل می‌شوند. جهت تعیین روایی پرسشنامه، محتوای آن توسط استاد راهنما، تأیید شد و پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برای ۹ سوال از پرسشنامه ۰/۹۱۱ به دست آمد که حاکی از آن است که پرسشنامه از قابلیت اعتماد لازم برخوردار است. در جدول ۲ مروری بر توصیف متغیرها خواهیم داشت:

جدول ۲. آمار توصیفی	
راهکارهای موجود برای کاهش مخاطرات اخلاقی	
تعداد	۱۰۰
میانگین	۳۹/۹۷
میانه	۴۰/۰۰
انحراف معیار	۳/۴۶۵
مینیمم	۲۸
ماکزیمم	۴۵

متغیر راهکارهای موجود برای کاهش مخاطرات اخلاقی با ۹ سوال و طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای توانست بیشترین عدد را ۴۵ و کمترین عدد را ۲۸ توسط پاسخ دهندگان برای خود اختصاص دهد و میانگین نمرات پاسخ دهندگان برابر ۳۹/۹۷ مشاهده می‌شود. توزیع فراوانی جمعیت شناختی پاسخ دهندگان در ادامه تشریح می‌گردد.

فراوانی		درصد
زن	۳۷	۳۷
مرد	۶۳	۶۳
جمع	۱۰۰	۱۰۰

مطابق جدول ۳ از نظر جنسیت بیشترین تعداد افراد مورد مطالعه مردان می‌باشند.

جدول ۴. توزیع فراوانی - سن			جدول ۵. توزیع فراوانی - تحصیلات		
فراوانی	درصد		فراوانی	درصد	
۱	۱	زیر ۳۵ سال	۰	۰	کاردانی
۳۷	۳۷	بین ۳۵ تا ۴۵	۲۷	۲۷	کارشناسی
۴۶	۴۶	بین ۴۵ تا ۵۵	۵۳	۵۳	کارشناسی ارشد
۱۶	۱۶	۵۵ به بالا	۲۰	۲۰	دکتری
۱۰۰	۱۰۰	جمع	۱۰۰	۱۰۰	جمع

بر اساس جدول ۴، بیشترین پاسخ دهندگان در گروه سنی بین ۴۵ تا ۵۵ سال بوده و مطابق جدول ۵ بیشترین افراد پاسخ دهنده دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند.

جدول ۶. توزیع فراوانی - سمت شغلی			جدول ۷. توزیع فراوانی - سابقه کار		
فراوانی	درصد		فراوانی	درصد	
۱	۱	حسابرس	۵	۵	زیر ۱۰ سال
۶	۶	حسابدار	۳۷	۳۷	بین ۱۰ تا ۱۵
۷۵	۷۵	بانکداری	۴۶	۴۶	بین ۱۵ تا ۲۵
۱۸	۱۸	مدیر مالی	۱۲	۱۲	بیشتر از ۲۵
۱۰۰	۱۰۰	جمع	۱۰۰	۱۰۰	جمع

مطابق جدول ۶ در بررسی رسته شغلی بیشترین پاسخ دهندگان بانکدار بودند و سابقه کاری بیشترین گروه بین ۱۵ تا ۲۵ سال خدمت می‌باشد و بر اساس نتایج جدول ۷ و اعلام نتایج توزیع

غیرنرمال است زیرا سطح معناداری متغیر کمتر از ۵٪ است در نتیجه فرضیه صفر رد می‌شود و باید از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد.

جدول ۸. آزمون کولموگروف اسمیرنوف	
تعداد مشاهدات	۱۰۰
پارامترهای عادی	میانگین انحراف معیار
	۳۹/۹۷ ۳/۴۶۵
تفاوت‌های شدید	مطلق مثبت منفی
	۰/۱۴۵ ۰/۱۱۷ -۰/۱۲۵
آماره کولموگروف اسمیرنوف	۱/۴۴۹
سطح معناداری	۰/۰۴۱

فرض‌های آزمون دو جمله‌ای برای بررسی میانگین سؤال‌ها در H_0 بیانگر این است که بالای ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق نبودند و H_1 خلاف آن را بیان می‌کند. نتایج حاصل از آزمون در سطح اطمینان ۹۵ در جدول ۹ قابل مشاهده است:

جدول ۹. آزمون دو جمله‌ای						
سوال	گروه‌ها	ویژگی گروه‌ها	تعداد هر گروه	درصد هر گروه	سطح معناداری	نتیجه
سؤال ۱	گروه ۱	≤ 3	۱۷	۰/۱۷	۰/۰۰۴	تأیید
	گروه ۲	> 3	۸۳	۰/۸۳		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۲	گروه ۱	≤ 3	۱۹	۰/۱۹	۰/۰۱۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۸۱	۰/۸۱		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۳	گروه ۱	≤ 3	۳	۰/۰۳	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۷	۰/۹۷		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		

جدول ۹. آزمون دو جمله‌ای						
سوال	گروه‌ها	ویژگی گروه‌ها	تعداد هر گروه	درصد هر گروه	سطح معناداری	نتیجه
سؤال ۴	گروه ۱	≤ 3	۲۳	۰/۲۳	۰/۰۲۸	تأیید
	گروه ۲	> 3	۷۷	۰/۷۷		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۵	گروه ۱	≤ 3	۶	۰/۰۶	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۴	۰/۹۴		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۶	گروه ۱	≤ 3	۱۶	۰/۱۶	۰/۰۰۵	تأیید
	گروه ۲	> 3	۸۴	۰/۸۴		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۷	گروه ۱	≤ 3	۱	۰/۰۱	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۹	۰/۹۹		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۸	گروه ۱	≤ 3	۳	۰/۰۳	۰/۰۰۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۹۷	۰/۹۷		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
سؤال ۹	گروه ۱	≤ 3	۲۱	۰/۲۱	۰/۰۲۰	تأیید
	گروه ۲	> 3	۷۹	۰/۷۹		
	کل		۱۰۰	۱/۰۰		
شایان ذکر است نتیجه‌گیری‌های این جدول بر اساس سطح خطای ۵ درصد است.						
نتیجه تأیید: یعنی فرض H_0 رد می‌شود و پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق بودند.						
نتیجه رد: یعنی فرض H_0 رد نمی‌شود: پاسخ‌دهندگان با گزاره مطرح شده موافق نبودند.						

نتایج حاصل شده مؤید این مطلب است که سوالات طراحی شده مورد تأیید قرار گرفت زیرا سطح معناداری پرسش‌ها کمتر از ۵٪ می‌باشد.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش با روش تحلیل تم، براساس مصاحبه‌های حضوری (شفاهی)، داده‌های کیفی اصلی برای تحلیل فراهم گردید. این تم در راهکارهای موجود برای کاهش مخاطرات اخلاقی در زمان پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی دسته‌بندی شده است. نظرات پاسخ‌دهندگان برای راهکارهای موجود جهت کاهش مخاطرات اخلاقی، به شرح زیر است.

پاسخ‌دهندگان موافق بودند که تقویت عوامل زمینه‌ای از طریق بهبود شرایط اقتصادی و سیاسی، تقویت فرهنگ شفافیت و بهبود ساختار و فرهنگ سازمانی، کاهش انگیزه مدیریت سود از طریق اصلاح مکانیزم پرداخت، اصلاح قوانین مالیاتی، تربیت حسابرس متخصص صنعت بانکداری، افزایش تخصص و توانمندسازی کارشناسان بانکی، کاهش تعارضات منافع کارکنان، افزایش نظارت توسط نهادهای نظارتی برون سازمانی و درون سازمانی، محدود نمودن سطح قضاوت در اندازه‌گیری ابزارهای مالی، افزایش شفافیت در اندازه‌گیری ابزارهای مالی برای آن در راهکارهای موجود برای کاهش مخاطرات اخلاقی در زمان پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی لازم است.

پاسخ‌دهندگان موافق هستند سیستم بانکداری بدون دخالت دولت بهتر عمل می‌کند و پاسخ‌دهندگان با امکان‌پذیر بودن اصلاح مکانیزم پرداخت پاداش برای کاهش مدیریت سود بانک‌ها در ایران موافقت داشتند.

پاسخ‌دهندگان موافق بودند که زمینه اصلاح قوانین مالیاتی برای سازگاری با IFRS و استفاده از روش‌های خلاقانه حسابداری مهیا شود و پاسخ‌دهندگان موافق هستند که برای تربیت حسابرسان متخصص سطح دانش و مهارت حسابرسان می‌بایست افزایش یافته و برای کسب تجربه فضای مناسب برایشان ایجاد نمایند.

پاسخ‌دهندگان بر این باور بودند که تخصص و توانایی کارشناسان بانکی برای سلامت و بهبود عملکرد بانک ضرورت دارد و پاسخ‌دهندگان موافق هستند که برای اجرای IFRS تعارضات منافع کارکنان در بانک‌ها کاهش پیدا کند.

پاسخ‌دهندگان برای پیاده‌سازی IFRS ضرورت نظارت برون سازمانی و درون سازمانی را در راهکارهای کنترل خطرات اخلاقی لازم می‌دانند و در جای دیگر، پاسخ‌دهندگان بر این موضوع توافق داشتند که می‌بایست سطح قضاوت را در اندازه‌گیری ابزارهای مالی محدود کنند تا شفافیت و قابل مقایسه بودن اطلاعات مالی بانک‌ها افزایش یابد. همچنین، پاسخ‌دهندگان موافق هستند که افزایش شفافیت در اندازه‌گیری ابزارهای مالی در زمان اجرای IFRS می‌تواند خطرات اخلاقی را بشدت کاهش دهد.

بر اساس مبانی و ادبیات گذشته و نظر خود پژوهشگر، شفافیت لازمه پیاده سازی گزارشگری مالی بین‌المللی و کاهش خطر اخلاقی می‌باشد. لیکن نظر به تأیید اکثر مصاحبه‌شوندگان و متخصصان مبنی بر راهکارهای موجود برای کاهش مخاطرات اخلاقی در زمان پیاده‌سازی IFRS در بانک‌ها و همچنین نظر به موافقت خود شخص پژوهشگر با برتری‌های تئوریک شفافیت و کاهش مخاطرات اخلاقی، محقق در الگوی خود موارد زیر را برای گزارش صورت‌های مالی بانک‌های پیشنهاد نموده است:

صورت‌های مالی بانک‌ها: اقلامی در صورت‌های مالی بانک‌های ایران وجود دارد که متأثر از قانون بانکداری خاص ایران است و اصولاً در چارچوب استانداردهای حسابداری اعم از ملی یا IFRS قرار نمی‌گیرد و تعاریف و الزامات آن شامل شناسایی، اندازه‌گیری و ارائه، منحصر در اختیار بانک مرکزی است که می‌بایست بانک مرکزی با سازمان حسابرسی در خصوص استانداردهای IFRS به اتفاق نظر برسند.

استقرار زیرساخت‌های اطلاعاتی لازم در بانک‌ها: مهمترین آن عبارت است از ارتقای نرم‌افزارهای بانکداری به نحوی که بتواند پاسخگوی اطلاعات مورد نیاز صورت‌های مالی جدید به ویژه اطلاعات مرتبط با ارزش منصفانه و یادداشت‌های مرتبط با تشریح ریسک‌های بانک باشد و نیز امکان ارزیابی و راستی‌آزمایی آن برای مقام ناظر بانکی و حسابرسان مستقل، وجود داشته باشد.

مفهوم ارزش منصفانه: این مفهوم در مدل بانکی در زمان محاسبات مربوط به ارزش منصفانه تسهیلات بانکی بدلیل عدم وجود بازار فعال برای تعیین ارزش منصفانه با مفاهیم بنیادی مالی در بانکداری اسلامی و همچنین تعریف استانداردهای بین‌المللی منطبق نیست و برای تعیین آن ضروری است. مدل‌های مناسب و معتبر ارزش‌گذاری مورد استفاده قرار گیرد تا این ارزش شفاف، پایدار و قابل اتکا باشد.

لزوم افشای اطلاعات قابل اتکا با ارزش منصفانه: بدیهی است افشای اطلاعات ارزش منصفانه غیرقابل اتکا، نه تنها وضعیت صورت‌های مالی ما را در منظر طرف‌های خارجی ارتقا نمی‌دهد بلکه تصویر منفی مضاعفی از عدم شفافیت نظام بانکی را ترسیم خواهد کرد که به جد باید از آن اجتناب کنیم. زیرا موجب انتقال علائمی مبنی بر وجود ضعف‌های اساسی در نظام گزارشگری مالی و بی‌اعتمادی به این گزارش‌ها در سطح بین‌المللی نیز خواهد شد.

اعمال برخی اصلاحات در قوانین و مقررات مالیاتی در تطبیق با الزامات IFRS: با توجه به نگرانی بانک‌ها در برخورد سازمان امور مالیاتی کشور با سود و زیان‌های شناسایی‌شده مطابق IFRS می‌تواند موجب نگرانی مدیران بانک‌ها از تبعات اجرای آن گردد و بهتر است چنین موضوعاتی در حد قابل پیش‌بینی با کمک دولت و مجلس قبل از اجرای آن تعیین تکلیف شود.

خلاً مؤسسات حسابرسی بزرگ در ایران: خلاً ناشی از وجود مؤسسات حسابرسی بزرگ و هم‌تراز با هم‌متایان خارجی که دارای دانش لازم در رسیدگی به صورت‌های مالی IFRS در سیستم بانکی باشند در وضعیت فعلی مشهود است. امروز مؤسسات حسابرسی سطح جهانی علاوه بر متخصصان حسابداری و حسابرسی از تخصص‌های ضروری دیگری نظیر حقوق، اقتصاد و فناوری اطلاعات بهره می‌برند که وجود آن‌ها برای انجام حسابرسی تراز جهانی به ویژه در صنعت بانکداری ضروری است.

لزوم تسلط حسابرسان بر استانداردهای IFRS: آمادگی و تجهیز حسابرسان مستقل بانک‌ها از منظر تسلط بر کاربرد استانداردهای IFRS در صنعت. بانکداری و رسیدگی دقیق به اطلاعات قابل اتکای جدید به ویژه ارزش منصفانه و تشریح ریسک‌های بانک نیز مساله‌ای در خور توجه است.

تجهیز نظام ارزیابی (کارشناسی رسمی): این فرآیند به نحوی است که کارشناس رسمی در مواردی همچون ارزیابی سرمایه‌گذاری‌ها و وثایق عمده و پیچیده بانک‌ها به‌طور حرفه‌ای عمل کرده و در مقابل ذی‌نفعان پاسخگو باشند. درجه شفافیت و حرفه‌ای‌گری فعلی در این رابطه فاصله معناداری با دنیا دارد که فقدان بانک‌های اطلاعاتی از داده‌های مربوط نیز بر آن مؤثر است.

نحوه به‌کارگیری IFRS-9: بر اساس این استانداردها، دو موضوع مهم متفاوت و در عین حال مرتبط در ارتباط با تسهیلات اعطایی مطرح است؛ اولی بحث کاهش ارزش تسهیلات است که با اندازه‌گیری و شناسایی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول مرتبط است که در این زمینه مصوبات شورای پول و اعتبار و الزامات کمیته بال نیز دخیل است و باید مدنظر قرار گیرد و دومین بحث، افشای ارزش منصفانه تسهیلات است که با مؤلفه‌های نسبتاً پیچیده اندازه‌گیری و برآورد در محیط اقتصادی ایران مواجه است.

ابزارهای مالی بانک‌ها: ارائه اطلاعات در مورد ابزارهای مالی موضوعی بسیار پیچیده و چند وجهی است که استاندارد IAS 32 به همراه مقررات سایر استانداردهای حاکم بر این موضوع قادر به ارائه توضیحات و شفاف‌سازی‌های لازم در مدیریت مالی بانک می‌باشد که اطلاعات لازم را در مورد ابزارهای مالی بانک در حد امکان قابل اطمینان و صحیح ارائه می‌دهد. همچنین، IFRS-9 بهینه‌سازی و بهبود اندازه‌گیری ریسک و گزارش‌دهی ابزارهای مالی به شیوه‌ای کارآمد و آینده‌نگرانه از بانک است. از طرفی، حجم پردازش اطلاعات برای برآورد زیان اعتباری مورد انتظار و موارد افشای مرتبط بر اساس IFRS-7 با عنوان «ابزار مالی: افشا»، نشان می‌دهد که نیاز به اتکای بسیار زیاد بر سامانه‌های اطلاعاتی و کنترل وجود دارد.

نتایج حاصل شده با یافته‌های الهالیه و همکاران (۲۰۲۰) سازگار است. همچنین، پیشنهادات

کاربردی پژوهش عبارتند از:

چند پیشنهاد کاربردی در راستای نتایج تحقیق به ذی‌نفعان ارائه می‌گردد:

- ۱) پیشنهاد کاربردی برای بازرسان و ناظران بانک‌ها: انجام مطالعات موردی توسط ادارات نظارت و بازرسی، مالی و ریسک، توسط بانک‌های کشور (ایران) برای شناسایی چالش‌های اخلاقی ناشی از پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی و اتخاذ راهکارهای مناسب برای جلوگیری از خطر تحریف در صورت‌های مالی قبل از اجرای IFRS انجام شود.
- ۲) پیشنهاد کاربردی برای محققان: بررسی تجارب سایر کشورها در زمینه چالش‌های اخلاقی ایجاد شده بعد از پیاده‌سازی IFRS در سیستم بانکی و اتخاذ راهکارهای مؤثری برای رفع آن‌ها انجام شود.
- ۳) پیشنهاد می‌گردد با توجه به تنوع عملیات در بانک‌های تخصصی ایران، نسبت به بررسی راهکارهای عملیاتی در جهت کنترل سایر موارد مرتبط با خطرات اخلاقی که در این تحقیق به آن پرداخته نشده به عنوان موضوع پژوهش‌های آتی مدنظر قرار گیرد.

فهرست منابع

۱. احمدی، محمد (۱۳۹۶). ابزارهای کلیدی مالی برای مدیران. چاپ دوم. انتشارات آنلاین. ص: ۱۶۸-۱. <https://aryanaghalam.com/book>
۲. باقرآبادی، سید محمد (۱۳۹۸). ارائه و افشای ابزارهای مالی بر مبنای استانداردهای جدید حسابداری ایران. *حسابدار. نشریه انجمن حسابداران خبره ایران*. شماره ۳۳۱. ص: ۳۵-۳۸.
۳. پزشکی‌زاده، رضا (۱۴۰۰). بررسی و مروری بر مزایا، چالش‌ها و راهکارهای پیاده‌سازی استانداردهای حسابداری بین‌المللی گزارشگری مالی در ایران. *اولین کنفرانس ملی مدیریت، روان‌شناسی و علوم رفتاری*.
۴. پورزمانی، زهرا و بنائی، مریم (۱۳۹۶). تأثیر عوامل فرهنگی بر اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، *مجله پژوهش‌های تجربی حسابداری دانشگاه الزهراء، سال ششم، شماره ۴ (پیاپی ۲۴) ص ۱۷۷-۲۰۲*.
۵. چالاکی، پری؛ صیفی، گلستان و ریحانه حیدری بهاری (۱۳۹۵). بررسی وضعیت بهکارگیری استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) در کشورهای مختلف جهان. *چهاردهمین همایش ملی حسابداری ایران، دانشگاه ارومیه*
۶. حسینی، احد؛ جبارزاده کنگرلویی، سعید؛ بحری ثالث، جمال؛ سعدی، رسول (۱۴۰۰). تبیین موانع پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی؛ رویکرد نظریه داده بنیاد. *تحقیقات مالی. دوره ۲۳، شماره ۱. ص: ۱۰۸-۱۳۳*.
۷. رحمانی، علی؛ ولی‌زاده لاریجانی، اعظم و ربیهاوی، الهام. (۱۴۰۱). بررسی تجربی پروژه اجرا و پیاده‌سازی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در ایران. *مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۹-۷۴. ۱۱۷-۱۴۳*.
۸. رضائی، علی، جهانشاد، آریتا؛ تقی‌نجاج ملک‌شاه، غلامحسین (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی چالش‌های پیاده‌سازی مدل زبان اعتباری موردانتظار در بانک‌های ایران با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله‌مراتبی فازی و ارائه راهکار به کمک روش واسپاس. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی. دوره ۲۶، شماره ۲. ص: ۲۳۹-۲۵۴*.
۹. ماه‌آورپور، راضیه؛ مشایخ؛ شهناز، رحمانی، علی (۱۳۹۸). چالش‌های پیاده‌سازی حسابداری ابزارهای مشتقه استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی شماره ۹. *فصلنامه حسابداری مالی، دوره ۱۱، شماره ۴۳. ص: ۱۱۰-۱۳۱*.

۱۰. محقق، عارفه؛ حاجی علی، الهام (۱۴۰۲). نقش ابزارهای مالی بر مدیریت ریسک در بازارهای مشتقه. انتشار: ششمین همایش بین‌المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد در توسعه پایدار.
۱۱. مصباح، محمدتقی (۱۳۸۰). جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن. بیجا: سازمان تبلیغات اسلامی
۱۲. مهام، کیهان، حیدرپور، فرزانه و علیرضا آقایی قه‌می (۱۳۹۱). بررسی مزایا و معایب پذیرش استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی به عنوان استانداردهای حسابداری ایران. پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۲، شماره ۳، ص: ۸۷-۱۰۵.
13. Alkali, M. Y., & Lode, N. A. (2016). The value relevance of accounting disclosures among listed Nigerian firms: IFRS adoption. *Iranian Journal of Management Studies*, Vol 9, No. 4, Pp.707.
14. Bakker, Erwin, Rands, Edward, Balasubramanian, TV, Unsworth, Candice, Chaudhry, Asif, Merwe, Minettevander, Coetsee, Danie, Varughese, Santosh, Johnstone, Chris, Yeung, Paul. (2017), *Wiley Interpretation and Application of IFRS Standards*, John Wiley & Sons Ltd.
15. Bayrastaker. A., Huang. Z., Magnan. M., (2016). Analyst coverage, market liquidity and disclosure quality: A study of fair-value disclosures by European real estate companies under IAS 40 and IFRS 13. Working Paper.
16. Boyce, G (2014). Accounting, ethics and human existence: Lightly unbearable, heavily kitsch. *Critical Perspectives on Accounting*. Vol 25(3): 197-209.
17. Campbell John L., Landon M. Mauler, Spencer R. Pierce, (2019). A review of derivatives research in accounting and suggestions for future work. *Journal of Accounting Literature* 42 (2019) 44–60.
18. Cascino, S., & Gassen, J. (2015). What drives the comparability effect of mandatory IFRS adoption?, *Review of Accounting Studies*, Vol 20, No. 1, Pp. 242-282.
19. Chikako Kane, Satoshi Sakaguchi, Hiroaki Yanagawa, Masayuki Chuma, Kenta Yagi, Kenshi Takechi, Yuki Aoe, Tomoko Takagai, and Hiroaki Yanagawa (2018). Research Ethics Consultation in Nursing Studies. *Journal of Empirical Research on Human Research Ethics*. 17, 1-2. <https://doi.org/10.1177/15562646211036577>.
20. Croson, R., Anand, J., Agarwal, R. (2008). Using experiments in corporate strategy research. *European Management Review*, 4: 173- 181.
21. Daske, Holger and Luzi Hail and Christian Leuz and Rodrigo Verdi, (2008), *Mandatory IFRS Reporting Around the World :Early Evidence on the Economic Consequences*, University of Mannheim.

22. Deller Adam (2019). A look at IFRS 13 and consultation on osure requirement, ACCA, CPD technical article, Corporate Reporting, www.Accaglobal.com/in/en/member/discover/cpd-articles/corporate-reporting-dellercpd.jul19.html.
23. Ehigie, B. O. (2006). Correlates of customer loyalty to their bank: a case study in Nigeria, *International Journal of Bank Marketing* 24(7), 494-508.
24. Fassin, Yves, (2005). The Reasons Behind Non-Ethical Behaviour in Business and Entrepreneurship, *Journal of Business Ethics*, V.60. PP: 1-16.
25. Hariem Abdullah, Turgut Tursoy (2021). Capital structure and firm performance: evidence of Germany under IFRS adoption. *Review of Managerial Science* 15,379–398 (2021).
26. Hartog, mary and Winstanley, Diana, (2007). Ethics and Human Resource, Management: Professional Development and Practice, *Journal of Business & Professional Ethics*, V21, N2, (2007).
27. Hervé Alexandre and Julien Clavier (2017). Adoption of IAS/IFRS, liquidity constraints, and credit rationing: The case of the European banking industry. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 2017, vol. 63, issue C, 249-258.
28. Jong-Hoon Kim, Keishi Fujiyama, Yuya Koga (2024). The effect of voluntary international financial reporting standards adoption on information asymmetry in the stock market: Evidence from Japan. *Research in International Business and Finance*. Volume 69, April 2024, 102250.
29. Kimberly G. Key, Jeong Youn Kim (2020). IFRS and accounting quality: Additional evidence from Korea. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 39 (2020) 100306. <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100306>.
30. Mir, M. Z., & Rahaman, A. S (2005). The adoption of international accounting standards in Bangladesh: an exploration of rationale and process. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. Vol 18(6): 816-841.
31. Moataz El-Helalya, Collins G. Ntim, Manar Al-Gazzar (2020). Auditing and Taxation. *Journal of International Accounting*, PP: 1-22. <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100305>.
32. Panayotis Manganaris, Charalambos Spathis, Apostolos Dasilas (2015). How institutional factors and IFRS affect the value relevance of conservative and non-conservative banks. *Journal of Applied Accounting Research*. 17(2). DOI:10.1108/JAAR-09-2014-0094.

33. Patterson, D. (2001). A model of Ethical/Unethical Decision Making by Auditors in the Big-Six Accounting Firm. *Journal of Business Ethics*, 83-120.
34. Ran R. Barniv, Mark Myring, Tiffany Westfall (2022). Does IFRS experience improve analyst performance?. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*. 46. 100443.
35. Roman, S and Munuera, J. L. (2005). Determinants and consequences of ethical behaviour: an empirical study of salespeople. *European Journal of Marketing*, 39(5/6), 473- 495.
36. Roman, S. (2003). The Impact of Ethical Sales Behaviour on Customer Satisfaction, Trust and Loyalty to the Company: An Empirical Study in the Financial Services Industry. *Journal of Marketing Management*, 19 (9/10), 915–939.
37. Sadri, L. (2019). Challenges and Barriers in Convergence of IND_AS with IFRS: A Perspective Investigation on Indian Professionals and Officials. *Accounting and Finance Research*, 8(4), 25-32.
38. Svensson, G., Wood, G. (2008). A model of business ethics. *Journal of Business Ethics*, Vol. 77, Pp. 303–322.
39. Tendeloo, B., & Vanstraelen, A (2005). Earnings management under German GAAP versus IFRS. *European Accounting Review*. Vol 14(1): 155–180.
40. Tyrrall, D., Woodward, D., & Rakhimbekova, A (2007). The relevance of International Financial Reporting Standards to a developing country: Evidence from Kazakhstan. *The International Journal of Accounting*. Vol 42(1): 82-110.
41. Wolfgang Bessler, Halit Gonenc, Mario Hernandez Tinoco (2023). Information asymmetry, agency costs, and payout policies: An international analysis of IFRS adoption and the global financial crisis. *Economic Systems*. 7(11). 1-19. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2023.101129>.